MANFAATDOR TOMONLAR ISHTIROKINI OLIY TA’LIM TASHKILOTINING BOSHQARUV QARORLARIGA BOG‘LASH

Islamova Zulfizar Akmal qizi
Oriental universiteti mustaqil tadqiqotchisi
Elektron pochta: zulfizarislamova24@gmail.com

Annotatsiya: *Materialda talabalar, professor-o‘qituvchilar va ish beruvchilarning fikrini boshqaruv qaroriga kiritish mexanizmini ishlab chiqamiz. Ishtirokni taklif bildirish, mazmuniy ko‘rib chiqish, asoslangan qaror va qayta aloqa bosqichlari orqali tavsiflaymiz. Taklif etilgan tartib maslahatlashuv bilan yakuniy akademik vakolatni farqlaydi. Natija sifatida har bir ishtirokchi tajribasini unga mos qaror masalasi bilan bog‘laydigan matritsa taqdim etiladi.*

Kalit so‘zlar: *manfaatdor tomonlar, kasbiy ishtirok, talaba fikri, ish beruvchi, akademik javobgarlik.*

CONNECTING STAKEHOLDER PARTICIPATION TO UNIVERSITY MANAGEMENT DECISIONS

Abstract. *We connect stakeholder participation to decision making through proposal submission, substantive consideration, a reasoned decision and feedback. The procedure distinguishes consultation from final academic authority. A role matrix matches stakeholder experience with the questions each group can meaningfully inform.*

Keywords: *stakeholder participation, university governance, student voice, academic responsibility, reasoned feedback.*

Muammo va tadqiqot yondashuvi

Hamkorlik uchrashuvlari va so‘rovlar o‘tkazilishi ishtirokchilar fikrining qarorga ta’sirini hali ko‘rsatmaydi. Biz ishtirokning tugallangan birligini taklif, uning muhokamasi, qaror va javob orasidagi bog‘lanish sifatida olamiz.

Tadqiqot savoli: Takliflar yig‘ilishini boshqaruv qaroriga mazmunli ta’sir ko‘rsatadigan ishtirokka qanday aylantirish mumkin?

Maqsadimiz manfaatdor tomonlarning tajribasini tegishli qaror masalasi bilan bog‘lash va taklifdan javobgacha kuzatiladigan tartibni ishlab chiqishdir. Maqsadli tanlangan ilmiy manbalar va xalqaro sifat yo‘riqnomasini konseptual qiyosladik. Tahlil birligi sifatida taklif, uni ko‘rib chiqish, qaror vakolati va qayta aloqa orasidagi munosabatni oldik. Tezisda yangi empirik so‘rov natijalarini emas, amaliy sinash uchun metodik taklifni taqdim etamiz.

Jongbloed, Enders va Salerno universitetning turli hamjamiyatlar bilan aloqalarini boshqaruv va o‘zaro bog‘liqlik masalasi sifatida o‘rganadi. Biz ushbu aloqalarni konkret qaror mavzusiga bog‘lashni taklif etamiz [1].

ESG 2015 sifatni ta’minlash jarayonlarida ichki manfaatdor tomonlar, jumladan talabalar ishtirokiga o‘rin beradi. Biz bunday ishtirok uchun javob qaytarish tartibini amaliy shart sifatida ajratamiz [2].

Ishtirok mazmuni va vakolat chegaralari

Maslahat olish, birgalikda loyihalash va yakuniy qarorni tasdiqlashni farqlaymiz. Maslahatlashuvda muammo haqidagi tajriba yig‘iladi; birgalikda loyihalashda yechim variantlari ishlab chiqiladi; tasdiqlashda esa vakolatli subyekt akademik va tashkiliy javobgarlikni oladi. Bir bosqichdagi ishtirok boshqa bosqich vakolatini avtomatik bermaydi. 1-jadvalda ishtirokchilarning mazmuniy hissasini ko‘rsatdik.

1-jadval

Manfaatdor tomonlar tajribasi va boshqaruv qaroridagi hissasi

Ishtirokchi	Qarorga kiritadigan tajribasi	Vakolat va tekshirish chegarasi
Talaba	O‘rganish, yuklama va yordam olishdagi to‘siq	Shaxsiy tajriba qamrovi tekshiriladi; baholash mezonini yakka o‘zi belgilamaydi
Professor-o‘qituvchi	Pedagogik yechim va baholash imkoniyati	Kasbiy xulosa dastur maqsadi va talaba dalillari bilan qiyoslanadi
Ish beruvchi	Kasbiy vazifa va amaliy ko‘nikmaga ehtiyoj	Bitta tashkilot talabi butun soha ehtiyoji deb olinmaydi
Vakolatli rahbar yoki organ	Resurs, muddat va bo‘linmalararo kelishuv	Qaror asosi, mas’uliyat va qayta tekshirish shartini belgilaydi

Manba: muallifning konseptual qiyoslash natijalari.

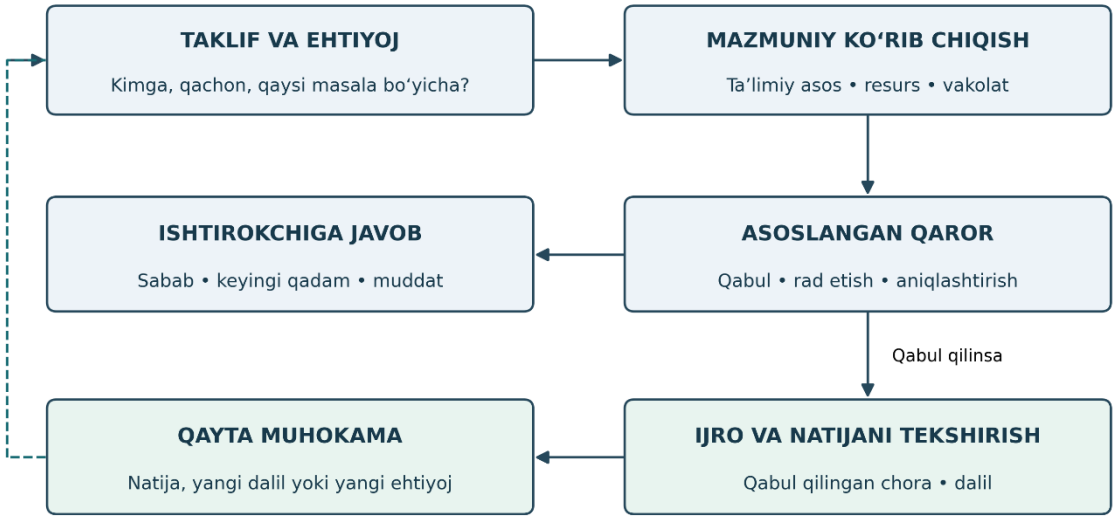
Bovill talabalar bilan ta’limni birgalikda yaratishda faqat tanlangan kichik guruh emas, butun o‘quv guruhini jalb etish imkoniyatlarini muhokama qiladi [3]. Biz bu yondashuvdan vakillikni oldindan rejalashtirish zarurligi haqidagi xulosani chiqaramiz. Turli kurslar va ta’lim shakllaridagi talabalar uchun fikr bildirish imkoniyatini yaratish, kimlarning tajribasi yetishmayotganini qayd etish lozim.

Talabalar ishtirokini joriy qilishda vakillik va javob qaytarish tartibiga e’tibor qaratamiz. Faqat faol talabalar bilan suhbatlashish barcha guruhlar ehtiyojini ifodalamasligi mumkin. Shu bois turli kurslar, o‘qish shakllari va foydalanish imkoniyatlariga ega talabalarni jalb etish usulini oldindan belgilaymiz. Taklifni qabul qilish, rad etish yoki keyinroq ko‘rib chiqish sabablari tushuntirilishini ham muhim deb hisoblaymiz. Ishtirokni shu tarzda tashkil etish orqali uni qaror qabul qilish bilan bog‘laymiz, akademik mezonlarni o‘zgartirish vakolatini esa tegishli organlar doirasida saqlaymiz.

Kasbiy ishtirok doirasida biz maslahat olish, birgalikda loyihalash va yakuniy qaror vakolatini farqlaymiz. Talaba ta’lim xizmatidan foydalanishdagi to‘siqni aniq ko‘rsatishi mumkin, o‘qituvchi esa uni bartaraf etishning pedagogik jihatini baholaydi. Ish beruvchi kasbiy vazifaning dolzarbligini aniqlashga yordam beradi, ammo o‘quv dasturining barcha mazmunini yakka o‘zi belgilamaydi. Shu tariqa turli manfaatdor tomonlar tajribasidan foydalanamiz va universitetning akademik javobgarligini saqlaymiz. Ishtirokchilarning fikrini bir xil vaznga ega yakuniy bahoga aylantirmaymiz.

Taklifni qaror va qayta aloqaga bog‘lash

Har bir taklif uchun muammo, ta’sirlangan guruh, ta’limiy asos va ko‘rib chiqish muddatini aniqlashtiramiz. Mazmuniy muhokamadan so‘ng qarorni sabablar bilan qayd etamiz. Qabul qilingan taklif bo‘yicha ijro va natija tekshiriladi; qo‘shimcha ma’lumot zarur bo‘lsa, uni taqdim etish sharti belgilanadi. 1-rasmda tavsiya etilayotgan tartibni ko‘rsatdik.

1-rasm. Manfaatdor tomonlar taklifini boshqaruv qaroriga bog‘lash tartibi

Manba: muallif ishlanmasi.

Shartli misol sifatida ish beruvchining amaliy topshiriqqa yangi vazifa kiritish taklifini olamiz. Professor-o‘qituvchi uning o‘quv natijasiga mosligini, talabalar yuklama va tushunarliligini, rahbar esa vaqt hamda resurs imkoniyatini muhokama qiladi. Yechim qabul qilinsa, topshiriq va baholash mezoni kelishiladi. Natijani hamkorning mamnunligi bilangina emas, talabalar ishida tegishli kompetensiyaning namoyon bo‘lishi orqali tekshirishni taklif etamiz.

Taklif rad etilsa, uning mazmuni, rad etishning ta’limiy yoki tashkiliy sababi hamda mavjud muqobil yo‘lni qayd etamiz. Kechiktirilgan masalada esa yangi ko‘rib chiqish sanasi yoki zarur shartni belgilaymiz. Taklif muallifiga qarorning holatini bilish imkoniyati beriladi. Shu tartib maslahatlashuvni yakunsiz fikr yig‘ish jarayoniga aylanib qolishdan saqlashga xizmat qilishi mumkin.

Muhokama va amaliy tavsiyalar

Ishtirokning sifatini yig‘ilishlar yoki qabul qilingan takliflar soni bilan cheklamaymiz. Asoslangan rad javobi ham mazmuniy ko‘rib chiqish belgisi bo‘lishi mumkin. Bunda javobning o‘zi yetarli emas: undagi sabab taklif mazmuniga taalluqli bo‘lishi va tegishli dalil bilan izohlanishi kerak. Shablon javoblar soni ishtirokning qarorga ta’sirini ko‘rsatmaydi.

Rag‘batlantirishni faqat moddiy mukofot bilan bog‘lamaymiz. Biz kasbiy rivojlanish imkoniyati, metodik yordam, ish yuklamasini asosli taqsimlash, tashabbusning e’tirof etilishi va muvaffaqiyatli tajribani hamkasblarga taqdim qilish imkoniyatlarini ham ko‘zda tutamiz.

Rag‘bat mezoni oldindan tushunarli bo‘lishi kerak. Agar faqat takliflar soni rag‘batlantirilsa, mazmunan takroriy takliflar ko‘payishi mumkin. Shu sababli tashabbusning muammoni hal qilishga qo‘shgan hissasi va uning natijasini tekshirish imkoniyatini baholashni afzal deb bilamiz.

Manfaatlar to‘qnashganda takliflarni ta’limiy maqsad, foydalanish imkoniyati, resurs va akademik talablar bo‘yicha qiyoslashni tavsiya etamiz. Ko‘pchilik fikrini yagona mezon sifatida olish ayrim guruhlarning asosli ehtiyojini chetda qoldirishi mumkin. Ishtirokchilar shaxsiy manfaatini ochiqlash, muqobil fikrni bayonnomada saqlash va vakolatli qaror egasini ko‘rsatish muhokamani tekshiriladigan qiladi.

Axmedov ta’lim sifati monitoringini rejalashtirish, baholash, tahlil va korreksiya bilan bog‘laydi [4]. Biz bu funksional mantiqni manfaatdor tomonlar fikriga javoban amalga oshirilgan chora natijasini qayta ko‘rib chiqishga tatbiq etamiz. Oliy ta’lim sharoitida kuzatuv birligi sifatida muayyan dastur, xizmat yoki qarorni olamiz; umumiy o‘rta ta’limga oid vositalarni aynan ko‘chirmaymiz.

Amaliy sinovda taklifni ko‘rib chiqish muddati, asoslangan javob mavjudligi, ishtirokchilar qamrovi va qarordan keyingi o‘zgarish dalilini alohida qayd etish zarur. Takliflar sonini haqiqiy qamrov bilan aralashtirmaymiz: bir shaxs bir nechta taklif berishi mumkin. Taklif etilgan tartibning samaradorligi bu tezisda empirik tekshirilmagan; uni dastlab bitta ta’lim dasturida sinash va ishtirokchilarning tushunishi hamda qo‘llash yukini baholashni tavsiya etamiz.

XULOSA

Biz manfaatdor tomonlar bilan ishlashda maslahat olish, birgalikda loyihalash va qarorni tasdiqlash vakolatlarini alohida ko‘rsatishni tavsiya etamiz. Taklif va javob qaydini mavjud boshqaruv hujjatiga kiritish ishtirokni kuzatiladigan jarayonga aylantiradi hamda universitetning akademik javobgarligini saqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jongbloed B., Enders J., Salerno C. Higher education and its communities: Interconnections, interdependencies and a research agenda // Higher Education. 2008. Vol. 56. P. 303–324. https://doi.org/10.1007/s10734-008-9128-2

2. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Brussels, 2015. https://www.eqar.eu/assets/uploads/2018/04/ESG_2015.pdf

3. Bovill C. Co-creation in learning and teaching: the case for a whole-class approach in higher education // Higher Education. 2020. Vol. 79. P. 1023–1037. https://doi.org/10.1007/s10734-019-00453-w

4. Axmedov M. U. Xalq ta’limi tizimida ta’lim sifati monitoringini amaliyotga joriy etish texnologiyasi // Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar. 2023. № 5. B. 118–123. https://interscience.uz/index.php/home/article/download/2887/2577/7895